

VILBYNĖS IR VILIOKLIAI ŽVĖRIMS ir PAUKŠČIAMŠ

Aleksandras Valentas

"Medžiotojas ir meškeriojas" 2014m.

Stirninų rujos ir medžioklės metas

Lietuvoje stirninų viliojimas su vilbynėmis plačiau tapo žinomu tik prieš keletą metų. Šio medžioklės būdo dar tik mokomasi, tačiau žinių ir patirties įgijusiųjų medžiotojų ratas plečiasi. Atėjus stirninų rujos metui vis dažniau bandoma „prisišnekinti“ mūsų mažąjį elninį gyvūną - stirniną.

Pasak Eugenijaus Tijušo, Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos (LMŽD) pirmininko pavaduotojo, pirmąjį stirninų vilioklį jis įsigijo apie 1986 m. drauge su kitų vilbinių ir švilpukų komplektu įvairiems gyvūnų skleidžiamiems garsams imituoti. Tai buvo medinė dėdelė, ant kurios vokiečių kalba buvo parašyta, kad ji skirti stirninams vilioti. Jokių instrukcijų, kaip su ta dėdele žvėrį prisikviesti, nebuvo. „Bendrą supratimą, kad toks medžioklės būdas egzistuoja, turėjau, tačiau daugiau informacijos nebuvo nei iš kur gauti, nei su kuo pasitarti. Nešiojauši tą dėdelę keletą metų, kartais tykodamas žvėrių ją pašvilpaudavau. Deja, ir stirnos, ir stirninai šiai muzikai buvo abejingi. Pirmasis stirninas arba, kaip medžiotojai vaidina - ožys, patikėjo mano muzikinėmis improvizacijomis ir atšiuoliavo po 3 ar 4 metų. Jį sumedžiojau. Tebeturiu šio stirnino trofėjų iki šiol kaip prisiminimą apie pirmąjį su vilbyne prisikviestą ožį“, - pasakojo medžiotojas.

Viliojimui - pora savaitių

Pasak E.Tijušo, vėliau, jau nepriklausomybės laikais, atsivėrė galimybės gauti daugiau informacijos, specialios literatūros, išvažiuoti į kitus Europos kraštus, pamatyti, pasimokyti iš medžiotojų, kurie šį medžioklės būdą žino ir naudoja daugelį metų. Kai kuriose Europos šalyse - Vokietijoje, Austrijoje, Čekijoje, Slovakijoje, nemažoje dalyje Lenkijos - ožių viliojimas su vilbynėmis per rują turi senas tradicijas. Daugelis medžiotojų ne tik serga, bet tiesiog „kliedi“ šia medžiokle, laukia jos visus metus, nes tinkamas laikas labai trumpas - 10-15 vidurvasario dienų. „Bemaž visi Lietuvos medžiotojai dabar jau žino, kad per rują galima ožį prisikviesti. Tačiau prieš keliolika metų, kai pirmą kartą apie tai pasakojau medžiotojų selekcininkų kursuose Vilniuje, daugelio medžiotojų veido išraiškos buvo tokios, lyg išgirstų pasaulinę sensaciją: „Kaip? Miniatiūrinė medinė dėdelė ir ją pūsdamas gali prisikviesti ožį? Negali būti!“. Praėjusią vasarą, tokią pat medžiotojų veido išraišką vėl teko išvysti - tik ne lietuvių, o estų. Estijos medžiotojų draugijos prašymu surengėme jiems seminarą apie žvėrių viliojimą. Susidomėjimas buvo didžiulis, daugelis šią „pasaulinę sensaciją“ išgirdo pirmą kartą. Centrinės Europos medžiotojų jau senų senovėje „išrastą dviratį“ perdavėme kolegoms šiaurėje“, - pajuokavo medžiotojas.

Prisikviesti išmokstama

Anot E. Tijušo, stirninų viliojimo technikos geras įvaldymas — gan sudėtingas menas, tačiau jo išmokstama. Tai įmanoma absoliučiai daugumai medžiotojų. Elniui prisikviesti reikia balso ir klausos, o stirnos ar jauniklio pypsėjimas išgaunamas spaudžiant arba pučiant specialų instrumentą. Reikia žinoti pagrindines stirninų viliojimo taisykles, kokį garsą kada skleisti, kaip ir kada gyvūnas j tą garsą reaguoja.

Garso „tikrumą“ užtikrina instrumentas, todėl klaidos galimos tik dėl instrumento kokybės arba dėl medžiotojo žinių stokos, bet ne dėl žmogaus muzikinių gebėjimų trūkumo. „Kelių entuziastų, kurie šį būdą žinojome ir naudojome, iniciatyva keliuose Lietuvos miestuose surengėme stirninių viliojimo seminarus, juose šio meno subtilių mokė vienas iš garsiausių Vokietijoje stirninių viliojimo žinovų Erikas Marekas (Erich Marek). Seminarus aplankė apie 150 mūsų draugijos medžiotojų. Žinia, kaip galima ožius rijos metu prisivilioti, pasklido. Mokymų efektyvumą atspindi faktas, kad po seminaro Vilniuje visose ginklų parduotuvėse nebeliko nei vieno stirninių vilioklio. Tąsyk prekybininkams toks paklausos šuolis buvo visiškai netikėtas. Užtat dabar vilbinių pasirinkimas jau ir pas mus platus, o jei norimos vilbynės pardavėjai neturės, pasiūlys išsirinkti iš katalogų ir instrumentas per kelias dienas bus pristatytas“, - naujo medžioklės būdo atsiradimo poveikį medžioklės amunicijos verslui taikliai apibūdino LMŽD pirmininko pavaduotojas.

Stirninių medžioklės „rojus“

Bene labiausiai patyręs stirninių viliojimo žinovas Lietuvoje yra Vladas Maslinskas, Anykščių r. Mikierių girininko pavaduotojas, medžiotojas, Lietuvos medžiotojų ir žvejų draugijos Medžioklės, medžioklės trofėjų ekspertų ir mokymo komisijos narys. Jis stirninius medžioja bei jų medžiokles organizuoja jau 23 metai, tik anksčiau tai darydavo tradiciškai: rytais - sėlinant ir tykant pasėliuose, krūmynuose, vakarais - pasyviai tykant bokšteliuose. Stirninių viliojimo su vilbyne rijos metu būdą mūsų medžiotojai perėmė iš užsieniečių, daugiausia vokiečių, kurie į Lietuvą atvykdavo pamedžioti stirninių ir stebindavo mūsų medžioklės specialistus „stebuklingais“ gebėjimais. „Mano atvejis buvo ypatingas, nes turėjau galimybę ilgą laiką bendrauti ir medžioti drauge su vienu geriausių Vokietijos, o gal ir Europos, stirninių viliojimo meistrų Eriku Mareku“, - pasakojo Anykščių medžiotojas. Pasak V. Maslinsko, taip sutapo aplinkybės, kad E. Marekas rengė vokiečių medžiotojams mokymus Lietuvoje. Į Anykščius jis atvyko su grupe medžiotojų, kurie išklaušę teoriją vyko į medžioklės plotus įgytų žinių išbandyti. Stirninai buvo viliojami bei medžiojami pasiskirsčius po kelis medžiotojus į skirtingus Lietuvos rajonus. „Man teko garbė medžioti drauge su pačiu kursų organizatoriumi. Medžioklė puikiai pavyko. E. Marekas buvo sužavėtas mūsų medžioklės plotais, Anykščių gamta, stirninių gausa, tad po medžioklės pažadėjo, kad dar 10 metų važiuosias pas mus į Anykščius ožių medžioti. Savo žodį beveik tesėjo - važiavo 8 metus iš eilės. Medžiodamas drauge su juo, stebėdamas tikro meistro darbą įgijau ne tik teorinių žinių, bet ir neįkainuojamos patirties, drauge su E. Mareku keliaujant po medžioklės plotus, viliojant, analizuojant, fotografuojant ir kartkartėmis sumedžiojant apsimetėlių stirnų - patelių ar stirninių - konkurentų apkvailintus ožius“, - linksmi prisimena medžiotojas.

Medžioklės efektyvumas pasikeitė

Pasak V. Maslinsko, E. Marekas drauge su kitu stirninių viliojimo meistrų Klausu Demeliu (Klaus Demmel) yra sukūrę ir gamina vilbines „Rottumtaler“. Anksčiau šias vilbines buvo galima įsigyti tik išklausių stirninių viliojimo kursus, šiuo metu jų galima užsisakyti tiesiogiai iš gamintojų, įsigyti mugėse. Per ginklų prekybos tinklus, bent jau Lietuvoje, „Rottumtaler“ vilbynės neplatinamos. Tai universalus instrumentas, su kuriuo galima išgauti įvairius reikalingus garsus, ne tik elementarius pypsėjimus. Be to, šios vilbynės gaminamos iš stirnino ragų, ne tik puikiai veikia, bet ir gerai žiūrisi. Naudoja ją ir V. Maslinskas. „Turint įgūdžių ir šią vilbinę medžioklėse plotuose galima jaustis užtikrintai. Atsiranda pasitikėjimas savimi, ypač kai tenka organizuoti medžiokles į Lietuvą medžioti atvykusiems svečiams - žinai, kad jų nenuvils. Suprantama, reikia žinoti stirninių teritorijas, įrengti bokštelius, tykojimo vietas ant žemės - visa tai atlikus galima tikėtis, kad bus ir sėkmingų šūvių. Jei nepavyks ožio užtikti sėlinant, galima jį prisikviesti, kad pats ožys pas medžiotoją ateitų“, - sakė medžiotojas. Anot V. Maslinsko, įjėdu su E. Mareku išbandė viską -

medžiojo ir liepos viduryje, ir rugpjūčio antroje pusėje, įvairiu paros metu, skirtingomis gamtinėmis sąlygomis. Nors apie stirnas E. Marekas žinojo bemaž viską, bet nebuvo bandęs medžioti per lietų. Buvo įdomu sužinoti, kaip stirninai elgiasi lyjant, ar girdi, ar reaguoja į „patelės“ signalus. Pasirodo, stirninams lietus neturi jokios reikšmės. Visą jie girdi ir, profesionalo kviečiami, ateina. Tai ypač aktualu Lietuvoje, nes lietus pas mus dažnas reiškinys, o šis medžioklės būdas efektyvus trumpą laiką, tik stirnų rujos metu.

Ne tik vilbynė

„Stirninų medžioklę geriausia pradėti rujos pabaigoje. Nors rujos pradžioje yra galimybė sumedžioti stambesnių trofėjinių stirninų, tačiau vokiečių medžiotojų tikslai dažniausiai būna kitokie - jiems įdomesni stirninai su netradiciniais, deformuotais ragais. Be to, jie griežtai laikosi selekcinės medžioklės principų - pirmo pasitaikiusio ar perspektyvaus ožio nemedžioja. Stirnų ruja prasideda liepos viduryje, baigiasi rugpjūčio pradžioje, tinkamiausias laikas medžioklei - nuo rugpjūčio 3 iki 12 dienos. Stirninams tykoti įrengiami neaukšti (dugnas apie 1 m nuo žemės) bokšteliai arba medžiojama iš natūralių priedangų. Jei atlikus 4 žingsnių viliojimo programą stirninas nepasirodo, galima važiuoti į kitą vietą, nes gal ožys per toli ir „stirnos“ negirdi ar yra su patele“, - pasakojo V. Maslinskas. Pasak medžiotojo, beveik neįmanoma prisikviesti stirniną, jei jis jau turi porą. Nebent, išlaukus momento, kai stirninas patelės nematys, galima bandyti. E. Marekas viliodamas stirnas naudojo ir kitus garsus, ne tik vilbyne išgaunamus pypsėjimus. Pvz., stirninas pajutęs pavojų ar išėjęs iš miško suloja, parodydamas, kad jis šių plotų (ir stirnų) šeimininkas. Kapsto kojomis žemę, ragais supurto medžius, žymi teritoriją. Kartais reikia apsimesti ne stirna, o konkurentu, kitu stirninu, imituoti patino skleidžiamus garsus. Medžiojant su vienu talentingiausių stirninų viliojimo meistru buvo įvairių, kartais neįtikėtinų nuotykių. V. Maslinskas papasakojo apie vieną įsimintiniausių nutikimų, kuris atskleidžia netik vilbynės, bet ir gyvūno instinktyvios elgsenos ypatumų bei gebėjimų žinojimo svarbą.

Keistas ožys

„Anksti rytą, žinodami, kur yra mus dominančio stirnino teritorija, išvykome bandyti laimės. Tačiau, nors ir viliojome, ožys nepasirodė. Nusprendėme vykti kitur, išlipome iš bokštelio ir patraukėme taku. Staiga - strykt ožys! Pasirodo, jis mūsų pusėn ėjo, bet gal buvo toliau, kol jis atpėdino - mes susiruošėm išeiti. Ožys mus pastebėjo, tačiau nepabėgo. Apžiūrėjome - ragai tinkami. Marekas pradėjo vilioti. Tačiau stovi sau ožys kaip įbestas ir niekur neina. Tada Marekas man sušnibždėjo, kad eisiąs prie stirnino. Mus nuo gyvūno skyrė apie 300m. Plotas buvo atviras, be krūmų, tad jo sumanymas man pasirodė netikęs. Tačiau iš didesnio nei 100 m atstumo Marekas stirninų nemedžiodavo, tad ir kito varianto nebuvo. Kaip per atvirą vietovę jis prisėlins prie ožio - neįsivaizdavau. Marekas sėlinti pradėjo ne tiesiai, o darydamas lankstą, užsimaskavęs krūmeliais pajudėjo link stirnino. Aš pasilikau ten, kur stirninas mus pastebėjo. Matau, kaip Marekas sėlina, pakapsto kojom žemę ir vėl eina, vėl pakapsto. Priėjo krūmus, su šautuvo trikoju juos padaužė. Supratau, kad medžiotojas imituoja kitą stirniną, mūsų medžioklės objekto konkurentą. Tačiau kaip jis prieis reikiamu šūviui atstumu, vis vien nesupratau. Po kurio laiko, kai Marekui iki stirnino liko apie 100 m, įvyko kažkas stulbinančio. Medžiotojas pasirodė atvirai, išlindo per vidurį tarp stirnino ir manęs. Stirninas stovi, Marekas ramiai stato stovą, nusitaiko ir ožį sumedžioja.

Laiku ir vietoje

Priėjau arčiau. Žiūriu, sumedžiotas puikiais ragais stirninas. Pasveikinau medžiotoją, bet pagrindinis

klausimas buvo - kaip? Kodėl ožys nepabėgo? Tai ką mačiau prieštaravo viskam, ką mes apie stirninių medžioklę ir gyvūno elgesį žinojom. Anot Mareko, stirninas stebėjo, kur yra jo konkurentas, t. y. - kur ta ruda spalva. Kai pasirodė kažkas pašalinis, jis nesureagavo, nes objektas buvo ne rudas. Sėlinimo garsai ožį buvo įtikinę, kad yra kitas stirninas ir jis atidžiai žvalgėsi, kur šmėkštels rudas jo kailis. Tetrūko kelių akimirų ir stirninas, žinoma, būtų susiorientavęs. Tačiau iš pradžių į žmogaus pasirodymą neragavo, nes akylai žvalgėsi konkurento.

„Vilbynė nėra vienintelė viliojimo priemonė. Priklausomai nuo situacijos, galima apsimesti stirna, tačiau galima - ir stirninu. Išgirdus kaip stirninas sulojo, galima irgi suloti, tačiau reikia atpažinti artai pavojaus, ar valdžios demonstravimo signalas - ir atitinkamai atsiliepti. Medžioklės sėkmę lemia gyvūno elgsenos pažinimas, atitinkamų garsų, kurie stirniną intriguoja, imitavimo repertuaras ir mokėjimas šiomis žiniomis ir gebėjimais laiku ir vietoje pasinaudoti", - apibendrina V. Maslinskas.

Žvėrių „kalbos" studijos

Nors vilbinių naudojimas žvėrimis vilioti, kartais vertinamas prieštaringai, tačiau akivaizdu, kad šiuo medžioklės būdu nepiktnaudžiaujama - tai atspindi ir LMŽD trofėjų parodomų pristatomų stirninių trofėjų vertė, ir jų kiekiai. Be abejo, šis medžioklės būdas nepakeičiama priemonė vykdant atrankinę stirninių medžioklę, nes arčiau prisikvietus gyvūną ir jį „sulaikius", galima geriau įvertinti, ar žvėris medžiotinas. Kuo brandesnis ožys, tuo jį apgauti bus sunkiau, todėl „žvėrių kalbos" mokymasis - nenutrūkstamas procesas. Stirninas gali pats ateiti pas medžiotoją. Tačiau tik pradėjusiam šias studijas medžiotojui trofėjinių stirninių teks luktelti, abiem užaugti, kol žvėries ir šaulio „kvalifikacija" ims atitikti viena kitą.